

До разової спеціалізованої ради ДФ 58.053.025
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
(46027, м. Тернопіль, вул. Максима Кривоноса, 2)

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата педагогічних наук, доцента кафедри педагогіки і методики
початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного
педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Жаркової Ірини Іванівни**
на дисертаційне дослідження Бондар Юлії Володимирівни на тему:
**«Формування творчих умінь в учнів початкової школи з використанням
інтерактивних технологій», подане на здобуття наукового ступеня доктора
філософії зі спеціальності 013 Початкова освіта**

Актуальність теми дослідження та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Дисертаційне дослідження Бондар Юлії Володимирівни є актуальним, оскільки зумовлене необхідністю розв'язання суперечностей, які виникають у процесі організації навчання молодших школярів, зокрема: між потребою сучасного суспільства в зростанні творчого потенціалу дитини та неналежною розробленістю практичних механізмів, які впливають на формування творчих умінь учнів; між отриманими теоретичними знаннями і неспроможністю дитини їх застосовувати у практичній діяльності; між необхідністю міжособистісної взаємодії учнів, розвитком соціальних навичок творчої взаємодії та стандартно організованим освітнім простором тощо.

Слід зазначити, що тема дисертації пов'язана з основними напрямками досліджень кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Теоретико-методичні засади розвитку освітніх технологій у закладах дошкільної та початкової освіти» (Номер державної реєстрації 0120U105364).

Наукова новизна результатів проведеного дослідження. Дисертаційне дослідження Бондар Ю. В. характеризується новизною й оригінальністю завдяки комплексу проблем, розглянутих у ході аналізу.

На основі сучасних досягнень у галузі педагогіки і психології дослідниця удосконала термінологічний апарат. Зокрема, уточнено сутність понять «творчі вміння», «інтерактивні технології», «формування творчих умінь з

використанням інтерактивних технологій», запропоновано власні визначення даних термінів, а також класифікацію творчих умінь, які формуються у молодших школярів під час вивчення навчальних дисциплін у початковій школі, етапи їх формування, структурні компоненти та критерії сформованості творчих умінь у молодших школярів. Визначено та обґрунтовано педагогічні умови формування творчих умінь в учнів початкової школи з використанням інтерактивних технологій. Авторкою змодельовано процес формування творчих умінь в учнів молодшого шкільного віку з використанням інтерактивних технологій. Запропоновано змістово-процесуальне забезпечення формування творчих умінь у молодших школярів із використанням інтерактивних технологій, відповідно до Концепції Нової української школи.

Зазначені елементи наукової новизни є обґрунтованими результатами проведеного дослідження і мають істотне значення для розвитку початкової освіти в Україні.

Практичне значення дослідження. Практичне значення одержаних результатів передбачає можливість їх використання для вдосконалення освітнього процесу, спрямованого на формування творчих умінь у молодших школярів шляхом використання інтерактивних технологій. Заслугує на схвалення розроблена авторкою програма вибіркової навчальної дисципліни «Розвиток творчих умінь» для 2-4 класів із використанням інтерактивних технологій та технології BYOD, а також запропонований комплекс творчих завдань, який зможуть використовувати вчителі-практики під час роботи в початковій школі. Також матеріали дослідження можуть використовуватись під час підготовки майбутніх учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти як елемент вивчення психолого-педагогічних і методичних дисциплін, а також у системі післядипломної педагогічної освіти.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес комунальних закладів «Вінницька початкова школа № 5» і «Вінницький ліцей № 8», департаменту освіти і науки, молоді та спорту Закарпатської обласної військової адміністрації, закладів обласного підпорядкування управління освіти і науки

Тернопільської обласної державної адміністрації, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського та Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, про що є відповідні довідки.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, списку опублікованих праць за темою дисертації, переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (266 найменувань) та 26 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 542 сторінки, з яких основного тексту — 290 сторінок. Робота містить 22 таблиці та 13 рисунків.

У вступі обґрунтовано вибір теми та її актуальність, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, представлено методи наукового дослідження, розкрито наукову новизну й практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію і впровадження отриманих результатів.

Перший розділ дисертації *«Теоретичні основи формування творчих умінь в учнів початкової школи з використанням інтерактивних технологій як науково-педагогічна проблема»* присвячений стану вивчення досліджуваної проблематики. На основі ґрунтовного аналізу джерельної бази Юлія Володимирівна здійснила категоріально-дефінітивну характеристику процесу формування творчих умінь у молодших школярів, розкрила зміст і структуру творчих умінь в учнів початкової школи та схарактеризувала інтерактивні технології, які доцільно використовувати в процесі формування творчих умінь у молодших школярів. Слід зазначити, що аналізуючи теоретичні основи формування творчих умінь у молодших школярів, дисертантка чітко висвітлила авторську позицію розуміння сутності понять і запропонувала власну класифікацію творчих умінь молодших школярів, їх компоненти та етапи формування. Також представила власну класифікацію інтерактивних технологій, відповідно до того, на формування яких творчих умінь вони спрямовані.

У другому розділі *«Формування творчих умінь в учнів початкової школи з*

використанням інтерактивних технологій» дисертантка виокремила та обґрунтувала педагогічні умови забезпечення ефективності формування творчих умінь в учнів початкової школи з використанням інтерактивних технологій, а також розроблену дидактичну модель формування творчих умінь в учнів початкової школи з використанням інтерактивних технологій. Охарактеризовано змістово-процесуальне забезпечення формування творчих умінь у молодших школярів із використанням інтерактивних технологій.

У третьому розділі *«Експериментальна перевірка ефективності процесу формування творчих умінь в учнів початкової школи з використанням інтерактивних технологій»* здійснено діагностику стану сформованості творчих умінь у молодших школярів за допомогою створеного авторкою «Портфолію», яке містить сукупність як авторських діагностичних методик, так і модифікованих. Проаналізовано методику формування творчих умінь в учнів початкової школи з використанням інтерактивних технологій. Імпонує велика експериментальна база дослідження — у педагогічному експерименті брали участь 284 учні других класів 5 комунальних закладів із різних регіонів України (зокрема: Вінницької, Тернопільської та Закарпатської областей). Контрольну групу склали 136 учнів, експериментальну групу — 148 учнів. У ході експериментального дослідження розроблено й апробовано в освітньому процесі авторський вибіркового навчального курсу «Розвиток творчих умінь» для учнів 2-4 класів. Здійснено аналіз результатів експериментального дослідження, в тому числі й здійснена перевірка достовірності отриманих результатів методами математичної статистики.

Висновки до розділів та загальні висновки чіткі, логічно аргументовані, містять конкретні узагальнення. Їхній зміст переконує в тому, що дисертантка досягла поставленої мети і виконала визначені завдання дослідження.

Повнота викладу основних положень дисертації в наукових виданнях.

Основний зміст та результати дослідження подано в достатній кількості публікацій, зокрема: 11 наукових праць у фахових виданнях, із них 1 публікація у науковому виданні, включеному до наукометричних баз, 2 статті у наукових

зарубіжних виданнях; 11 наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації. Наукові публікації, оприлюднені за тематикою дисертації, містять обґрунтовані результати відповідно до поставлених завдань, вирізняються повнотою та якісним викладом матеріалів дослідження.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Бондар Юлії Володимирівни відповідає спеціальності, за якою вона подана до захисту. Оформлення дисертації відповідає вимогам, визначеним наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12. 01. 2017 року.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Під час рецензування дисертації порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації) та текстових запозичень не виявлено. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням, усі ідеї та наукові положення, викладені в ній, отримані авторкою особисто.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи наукове та практичне значення дисертаційної роботи, вважаємо за доцільне висловити певні зауваження та побажання дискусійного характеру. Зокрема:

1. Розділ 1 дещо переобтяжений характеристикою основних дефініцій дослідження. На нашу думку, різні підходи до тлумачення сутності понять варто було подати у вигляді узагальнених порівняльних таблиць. Це зменшило б обсяг основного тексту дисертації. Крім того, в дисертації поданий аналіз наукових праць, які на сучасному етапі розвитку освіти в Україні втратили свою актуальність.

2. Формулювання третьої педагогічної умови (комплексне застосування завдань розвивального, творчого, проблемного характеру) потребує редагування. Доцільно було б її викласти у такій редакції: «комплексне застосування інтерактивних технологій у процесі формування творчих умінь», оскільки саме інтерактивні технології визначені авторкою як основний засіб, який використовувався у ході дослідження.

3. У розробленій дидактичній моделі формування творчих умінь в учнів початкової школи з використанням інтерактивних технологій (рис. 2.1) варто змінити назву «мотиваційно-цільовий компонент» на «цільовий компонент» і внести до нього визначені авторкою завдання процесу формування творчих умінь у молодших школярів, а також вилучити дидактичні та специфічні принципи.

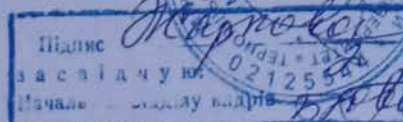
4. У п. 3.1 авторкою детально описано результати, отримані в ході констатувального етапу експерименту за кожним компонентом творчих умінь та визначено узагальнені результати сформованості творчих умінь учнів (див. рис. 3.5). Доцільно було б аналогічно визначити такі ж узагальнені результати і наприкінці контрольного етапу експерименту та зобразити їх у вигляді діаграми в п. 3.3.

Проте висловлені зауваження та побажання мають рекомендаційний характер, не є принциповими і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Бондар Ю. В., результати якої відзначаються науковою новизною, є достатньо обґрунтованими, мають теоретичне й практичне значення.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Бондар Юлії Володимирівни «Формування творчих умінь в учнів початкової школи з використанням інтерактивних технологій» є самостійним, цілісним та завершеним науковим дослідженням, яке відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 013 Початкова освіта галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки і методики
початкової та дошкільної освіти
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Ірина ЖАРКОВА